

**UCHWAŁA NR VII/40/24
RADY GMINY KAMPINOS**

z dnia 16 września 2024 r.

w sprawie przyjęcia „Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Kampinos na lata 2024 – 2027”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2024 r. poz. 609 i 721.) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2024 r. poz. 1292) uchwała się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Kampinos na lata 2024 – 2027”, zaopiniowany pozytywnie przez Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, w brzmieniu załącznika do niniejszej uchwały.

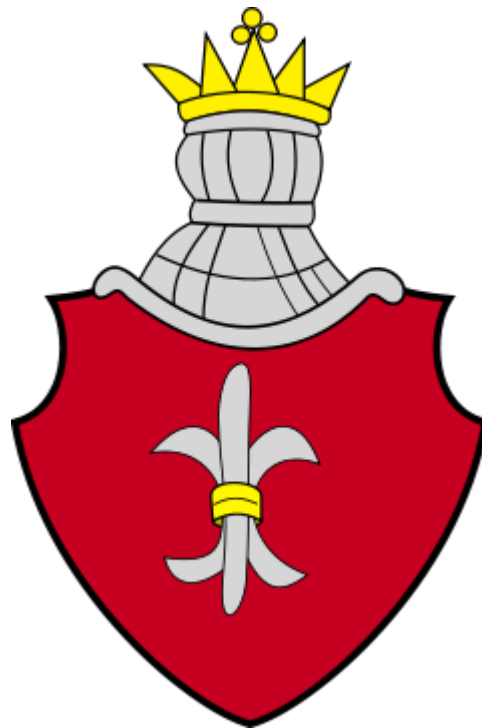
§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Kampinos.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego.

Przewodnicząca Rady Gminy

Agnieszka Błażejewska

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KAMPINOS

NA LATA 2024 – 2027

Opracował:
Piotr Najmajer

2023

SPIS TREŚCI

1. Wstęp	4
1.1. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	5
1.2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	6
2. Uwarunkowania formalno-prawne, instytucjonalne i programowe funkcjonowania ochrony zabytków w Kampinosie	7
2.1. Ustawy regulujące problematykę ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	7
2.2. Strategiczne cele polityki państwa w sferze ochrony zabytków	13
2.3. Problematyka ochrony zabytków w systemie zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju	15
2.3.1. Relacje gminnego „Programu opieki nad zabytkami” ze strategią rozwoju województwa mazowieckiego	15
2.3.2. Relacje gminnego „Programu opieki nad zabytkami” z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego	16
2.3.3. Najistotniejsze dla gminnego „Programu opieki nad zabytkami” ustalenia „Programu opieki nad zabytkami” województwa mazowieckiego na lata 2022-2025	17
2.4. Wewnętrzne uwarunkowania prawne i programowe ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Kampinos	25
2.4.1. Uwarunkowania wynikające ze „Studium uwarunkowań i kierunków rozwoju przestrzennego gminy”	25
3. Dziedzictwo kulturowe gminy Kampinos	27
3.1. Rys historyczny	27
3.2. Zasoby dziedzictwa kulturowego gminy Kampinos	28
3.2.1. Najcenniejsze zabytki gminy Kampinos	28
3.2.2. Zabytki nieruchome z terenu gminy Kampinos wpisane do rejestru zabytków województwa mazowieckiego	31
3.2.3. Gminna Ewidencja Zabytków	32
3.2.4. Zabytki archeologiczne	34
3.2.5. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków	40
3.2.6. Muzea i placówki edukacyjno-wystawiennicze	40
4. Analiza strategiczna SWOT	43
5. Cele i działania w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego na lata 2024 – 2027 dla gminy Kampinos	45

5.1. Priorytety i cele strategiczne	45
5.2. Cele i działania ustalane w „Programie opieki nad zabytkami dla gminy Kampinos na lata 2024 – 2027 (wraz z terminarzem)	45
5.3. Monitoring realizacji gminnego „Programu opieki nad zabytkami”	51
5.4. Instrumentarium gminnego „Programu opieki nad zabytkami”	51
5.4.1. Instrumenty prawne	51
5.4.2. Instrumenty koordynacji	51
5.4.3. Instrumenty finansowe	52
5.4.4. Instrumenty społeczne	56
5.4.5. Instrumenty kontrolne	56

1. WSTĘP

„Program opieki nad zabytkami” gminy Kampinos stanowi podstawę do kształtowania polityki ochrony dziedzictwa kulturowego gminy. W jej zakres wchodzi ochrona i opieka nad zabytkami oraz polityka przestrzenna. Właściwa polityka przestrzenna powinna brać pod uwagę konieczność zachowania tożsamości kulturowej oraz coraz większe znaczenie turystyki dla rozwoju gminy. Zróżnicowany krajobraz oraz interesujące zabytki decydują o dużej atrakcyjności turystycznej gminy.

Gmina Kampinos jest gminą wiejską, wchodzącą w skład powiatu warszawskiego zachodniego. Jest częścią Obszaru Metropolitalnego Warszawy. Graniczy z gminami Brochów, Leoncin, Leszno, Teresin i Sochaczew. Dzieli się na 21 sołectw: Budki Żelazowskie, Gnatowice, Grabnik, Granica, Józefów, Kampinos, Kampinos A, Komorów, Kwiatkówka, Łazy, Pasikonie, Pindal, Podkampinos, Prusy, Skarbikowo, Strojec, Strzyżew, Szczytno, Wiejca, Wola Pasikońska, Zawady.

Gmina Kampinos leży na Równinie Łowicko-Błońskiej. Powierzchnia gminy wynosi 84,25 km², a liczba ludności około 4 500. Część obszaru gminy obejmuje Kampinoski Park Narodowy oraz jego otulina. W granicach Kampinoskiego Parku Narodowego na terenie gminy Kampinos znajduje się kilka rezerwatów przyrody: Występują w nim m.in. chronione i rzadkie rośliny oraz wiele cennych gatunków fauny, m.in. bobry, łosie, czarne bociany, żurawie, sarny, dziki, borsuki i ptaki drapieżne. Stąd szczególnie ważne jest uwzględnianie zasad ochrony przyrody przy planowaniu inwestycji.

Istotna jest zasada dobrej kontynuacji w rozwoju przestrzennym gminy. Powinna się ona wyrażać się w organicznym rozwoju struktur ruralistycznych, niezakłócaniu charakteru ich zabudowy, ochronie obiektów zabytkowych, wpisywaniu się nowych obiektów w ukształtowaną historycznie tkankę przestrzenną.

1.1. PODSTAWA PRAWNA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

I. Rozstrzygnięcia ustawowe:

a) Art. 5, art. 6 ust. 1, art. 86 Konstytucji RP, które głoszą m.in.:

Rzeczpospolita Polska (...)strzeże dziedzictwa narodowego (...);

Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju;

Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.

a) Art. 7, ust. 1, pkt. 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (t.j. – Dz. U. z 2023 r. poz. 40.), który mówi, że:

Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy: (...) kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,

b) Art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 840).

W artykule tym znajdujemy:

Ust. 1: Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

Ust. 3: *Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.*

Ust. 4: *Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.*

Ust. 5: *Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.*

1.2. CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminny program opieki nad zabytkami służy poprawie stanu zachowania środowiska kulturowego. Ustala się w nim rozwiązania organizacyjne i finansowe, jak również edukacyjne i wychowawcze, które mają doprowadzić do osiągnięcia tego celu.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840) precyzuje cele sporządzania programów opieki nad zabytkami w **art. 87**:

1. Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

2. Programy, o których mowa w ust. 1, mają na celu, w szczególności:

- 1) (uchylony);*
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;*
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;*
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;*
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;*
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;*
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.*

2. UWARUNKOWANIA FORMALNO–PRAWNE, INSTYTUCJONALNE I PROGRAMOWE FUNKCJONOWANIA OCHRONY ZABYTKÓW W GMINIE KAMPINOS

2.1. PRAWNE REGULACJE PROBLEMATYKI OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI

- 1) Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483; zm. Dz.U. 2009 nr 114, poz. 946, 21.10.2009)
- 2) ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 840),
- 3) ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (t.j.– Dz. U. z 2023 r. poz. 40.)
- 4) ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku – prawo ochrony środowiska (t.j. – Dz. U. z 2022 r. poz. 2556, 2687),
- 5) ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody (t.j. – Dz. U. z 2022 r. poz. 916, 1726, 2185, 2375),
- 6) ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 roku o gospodarce nieruchomościami (t.j. – Dz. U. z 2023 r. poz. 344),
- 7) ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. – Dz.U. z 2022 r. poz. 503, 1846, 2185, 2747, z 2023 r. poz. 553),
- 8) ustawa z dnia 7 lipca 1994 roku – prawo budowlane (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 2351, z 2022 r. poz. 88, 1557, 1768, 1783, 1846, 2206, 2687, z 2023 r. poz. 553),
- 9) ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j. - Dz. U. z 2020 r. poz. 194),
- 10) ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t.j. – Dz. U. z 2022 r. poz. 1327, 1265, 1812).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach określone zostały w ustawach:

3. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 roku o muzeach (t.j. – Dz. U. z 2022 r. poz. 385),
4. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. – Dz.U. z 2022 r. poz. 2393).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- 1) ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t.j. – Dz.U. z 2020 r. poz. 164).

Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- 1) rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. 2004 Nr 30, poz. 259)
- 2) rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (tj. Dz. U. 2021 poz. 56)
- 3) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. 2004 nr 71 poz. 650)
- 4) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (tj. Dz.U. 2021 poz. 81)
- 5) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 sierpnia 2015 r. w sprawie krajowego rejestru utraconych dóbr kultury (Dz. U. 2015 poz. 1275)
- 6) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 lipca 2015 r. w sprawie nagród za znalezienie zabytków lub materiałów archiwalnych (Dz. U. 2015 poz. 979)
- 7) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 lutego 2011 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 2019 poz. 1470)
- 8) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. 2011 nr 89, poz. 510)
- 9) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 29 września 2022 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub

restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. 2022 poz. 2053)

- 10) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. 2014 poz. 110)
- 11) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 5 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. 2004 nr 212, poz. 2153)
- 12) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. 2004 nr 75, poz. 706)
- 13) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz. U. 2019 poz. 1811)
- 14) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 3 lutego 2006 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie odznaki "Za opiekę nad zabytkami" (Dz. U. 2006 nr 24 poz. 181).

W myśl art. 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem jest:

nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z art. 4 niniejszej ustawy:

Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;*
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;*
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;*
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;*
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;*

6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Natomiast w art. 6 stwierdza się, że:

1. ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

2) zabytki ruchome będące w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi, których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r. poz. 1479),
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,

3) zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami
- d) reliktmami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Formy ochrony zabytków określa art. 7:

- wpis do rejestru zabytków,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.
- wpis na na Listę Skarbów Dziedzictwa

Na mocy art. 16 oraz 17

Rada gminy może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej, na którego terenie (lub jego części) mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia.

Zgodnie z art. 18

Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania, strategii rozwoju, planów zagospodarowania przestrzennego, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego oraz decyzji o ustaleniu lokalizacji, warunkach zabudowy oraz o zezwoleniu na realizację inwestycji.

W art. 19

Określa się sposoby uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji opracowań wskazanych w art. 18.

Art. 20

Głosi, że projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Natomiast w Art. 21

Stwierdza się, że ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Art. 22

Określa sposoby prowadzenia krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków.

W art. 89

Stwierdza się, że *organami ochrony zabytków są:*

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;*
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.*

Polska przyjęła Konwencję UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, sporządzoną w Paryżu dnia 17 października 2003 r. (Dz. U. 2011 nr 172 poz. 1018), na mocy której państwa-strony konwencji zobowiązały się do:

Art. 11

Zdefiniowania różnych elementów niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz zapewnienia jego ochrony

Art. 12

Identyfikacji i inwentaryzacji elementów niematerialnego dziedzictwa kulturowego w postaci rejestrów

Art. 13

Ochrony, rozwoju i promocji elementów niematerialnego dziedzictwa kulturowego

Art. 14 i 15

Kształcenia, uświadamiania oraz włączania społeczeństwa w ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego

Art. 16 i 17

Obliguje państwa-strony konwencji do sporządzenia Listy reprezentatywnej niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości oraz Listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony

Art. 18

Ustala sposoby realizacji programów, projektów i działań mających na celu ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego

Art. 19 – 24

Precyzują reguły międzynarodowej współpracy i pomocy mającej na celu ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego

Art. 25 – 28

Omawiają sposób działania Funduszu Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego

2.2. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W SFERZE OCHRONY ZABYTKÓW

Cel główny „Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026” - Zwiększenie odporności zasobu zabytkowego w Polsce

Cel szczegółowy 1. Weryfikacja wybranego zasobu zabytków i wzmocnienie narzędzi ochrony dziedzictwa o wyjątkowej wartości.

Kierunek działania 1.1.: Podnoszenie wiedzy o wybranych grupach zasobu zabytkowego kraju.

1. Ochrona zasobu wielkoobszarowych i wieloelementowych zespołów architektury obronnej.
2. Weryfikacja i klasyfikacja zasobu, stanu zachowania z waloryzacją zabytków techniki kolejowej i zaplecza kolejowego.
3. Weryfikacja i klasyfikacja zasobu, stanu zachowania z waloryzacją zabytków techniki związanych z przemysłem wydobywczym/górnictwem/kopalnianym, węgla kamiennego i innych paliw kopalnych.
4. Weryfikacja i klasyfikacja zasobu, stanu zachowania z waloryzacją zabytków w zakresie zabytkowej architektury osad służbowych związanych z gospodarką leśną Lasów Państwowych.

Kierunek działania 1.2.: Ochrona zabytków i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości

1. Model i system wartościowania zabytków:

2. Plany zarządzania dla pomników historii.
3. Wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych:
4. System bezpieczeństwa zabytków:
5. Projektowanie konserwatorskie.

Kierunek działania 1.3 Realizacja międzynarodowych zobowiązań.

1. Implementacja konwencji UNESCO z 1972 do ustawy o ochronie zabytków.
2. Wdrożenie Konwencji UNESCO z 2001.
3. Współpraca międzynarodowa z UNESCO-ICOMOS-ICCROM-UE.
4. Wsparcie procesu tworzenia planów zarządzania dla miejsc światowego dziedzictwa w Polsce.

Cel szczegółowy 2: Wzmocnienie potencjału organizacyjnego systemu ochrony zabytków.

Kierunek działania 2.1. Cyfryzacja procesów administracyjnych.

1. Cyfryzacja procesu inwestycyjno-budowlanego w zakresie ochrony zabytków.
2. Opracowanie i realizacja programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.

Kierunek działania 2.2 Wzmacnianie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków.

1. Wdrożenie i rozwój programu AZP+.
2. Digitalizacja i udostępnianie zasobu archiwalnego.
3. Rozwój zasobu dokumentacyjnego 3D.
4. Rozwój portalu Zabytek.pl.

Kierunek działania 2.3 Reforma finansowania ochrony i opieki nad zabytkami

1. Premia zabytkowa.
2. Wprowadzenie alternatywnego sposobu finansowania opieki nad zabytkami-crowdfunding.

Cel szczegółowy 3: Rola zabytków w zrównoważonym rozwoju (edukacja i partycypacja)

Kierunek działania 3.1: Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych.

1. Strategia przeciwdziałania skutkom zmian klimatycznych dla zachowania zabytków:
2. Wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami:

3. Twój dom – dialog z tradycją:
4. Upowszechnianie tradycyjnych, neutralnych dla środowiska, metod i technik rzemieślniczych – „Szkoła rzemiosł CAD”.
5. Warsztaty konserwatorskie - praktyka prac konserwatorskich
6. Wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych:
7. Proces prowadzenia inwestycji w obiektach zabytkowych – szkolenia dla samorządów.

Kierunek działania 3.2: Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

1. Włączenie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach:
2. Badania społeczne i statystyczne dotyczące dziedzictwa kulturowego:
3. Pomiar wpływu kultury i dziedzictwa na rozwój społeczny.
4. Kampanie społeczno - edukacyjne dotyczące zagrożeń dziedzictwa kulturowego:
5. Wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom:
6. Edukacja o dziedzictwie kulturowym, z uwzględnieniem dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami:
7. Utworzenie i rozwój działalności Forum Posiadaczy Zabytków przy Generalnym Konserwatorze Zabytków:

2.3. PROBLEMATYKA OCHRONY ZABYTKÓW W SYSTEMIE ZADAŃ STRATEGICZNYCH, WYNIKAJĄCYCH Z KONCEPCJI PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU.

2.3.1. RELACJE GMINNEGO „PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI” ZE „STRATEGIĄ ROZWOJU WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO”¹ - WYCIĄG

Kierunki działań i działania rozwojowe do 2030 r. w obszarze KULTURA I DZIEDZICTWO:
„MAZOWSZE BOGATE KULTUROWO – Wykorzystanie walorów środowiska

---

¹ Załącznik nr 1 do uchwały nr 1324/250/21 Zarządu Województwa Mazowieckiego z dnia 24 sierpnia 2021

przyrodniczego oraz potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju województwa i poprawy jakości życia”.

Kierunek działań 20. Ochrona i wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego

Działanie 20.1. Wspieranie prac konserwatorskich (w tym restauratorskich, renowacyjnych, rewaloryzacyjnych) i rewitalizacyjnych obiektów i obszarów zabytkowych oraz kulturowych

Działanie 20.2. Adaptacja obiektów zabytkowych do nowych funkcji, w tym kulturalnych i turystycznych

Działanie 20.3. Inwentaryzacja i digitalizacja zasobów dziedzictwa kulturowego

Kierunek działań 21. Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego, potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju gospodarczego i promocji województwa

Działanie 21.1. Zwiększenie atrakcyjności turystycznej w oparciu o walory kulturowe i przyrodnicze

Działanie 21.2. Rozwój infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej

Działanie 21.3. Wspieranie rozwoju różnych form turystyki, produktów oraz wydarzeń turystycznych

Działanie 21.4. Wspieranie działalności stowarzyszeń i organizacji, w tym o znaczeniu międzynarodowym

Działanie 21.5. Ochrona, pielęgnowanie i promowanie spuścizny kulturowej (materialnej i niematerialnej), w tym podnoszenie świadomości kulturowej

Działanie 21.6. Kreowanie ośrodków i kształtowanie regionalnej tożsamości kulturowej

Działanie 21.7. Wspieranie i promocja różnorodności kulturowej

Działanie 21.8. Wspieranie przedsiębiorczości i współpracy w obszarze kultury, dziedzictwa kulturowego i turystyki

Kierunek działań 22. Upowszechnianie kultury i twórczości

Działanie 22.1. Rozwój infrastruktury kultury, wydarzeń i projektów kulturalnych

Działanie 22.2. Wspieranie rozwoju edukacji kulturalnej i artystycznej

Działanie 22.3. Wspieranie rozwoju przemysłów kreatywnych

Działanie 22.4. Wzmacnianie uczestnictwa w kulturze, w tym poprzez technologię cyfrową (e-kultura, digitalizacja)

Kierunek działań 23. Kreowanie miast i wsi jako centrów aktywności kulturalnej i turystycznej

Działanie 23.1. Wspieranie ośrodków miejskich i wiejskich w upowszechnianiu potencjału kultury wraz z rozwojem funkcji turystycznych

Działanie 23.2. Promowanie potencjału kulturowego Warszawy

2.3.2. RELACJE GMINNEGO „PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI” Z PLANEM ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO²

Ochrona dziedzictwa kulturowego jest częścią procesu kształtowania zrównoważonego rozwoju, ładu przestrzennego w województwie i tożsamości kulturowej.

Określa się następujące działania:

- realizację zadań wskazanych w wojewódzkim programie opieki nad zabytkami;
- zachowanie i kreowanie ładu przestrzennego, zachowanie walorów krajobrazu kulturowego oraz kształtowanie pasm przyrodniczo-kulturowych o znaczeniu regionalnym poprzez:
  - przeciwdziałanie negatywnym efektom urbanizacji i rurbanizacji;
  - wzmocnienie przestrzennych walorów obiektów oraz układów przestrzennych (w tym obiektów i obszarów przemysłowych) poprzez rewitalizację, restaurację oraz rekultywację;
  - ochronę, rewitalizację i rewaloryzację obiektów i obszarów historycznych (zwłaszcza architektury drewnianej i przemysłowej, dworskiej, obronnej, dorobku nauki i techniki) w tym zabytków mających znaczenie symboliczne;
  - odbudowę i rekonstrukcję dóbr należących do światowego i krajowego dziedzictwa po zniszczeniu w wyniku konfliktów zbrojnych lub katastrof spowodowanych zagrożeniami naturalnymi;
  - wykorzystanie sieci miast historycznych oraz atrakcji krajobrazowo-architektonicznych m.in. dla wyznaczania szlaków turystyki kulturowej;
  - tworzenie muzeów

---

² Uchwała nr 22/18 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 19 grudnia 2018 r.

- ochronę regionów etnograficznych oraz krain historycznych, jako cennych i charakterystycznych krajobrazów kulturowych, również jako element współpracy oraz rozwoju powiązań z sąsiadującymi województwami.

2.3.3. NAJISTOTNIEJSZE DLA GMINNEGO „PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI” USTALENIA „PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO NA LATA 2022-2025”

Cel strategiczny A.1. Wsparcie edukacyjne samorządów lokalnych i właścicieli zabytków

Doświadczenia poprzedniego programu 2018–2021 wykazały dobitnie konieczność stałego podnoszenia wiedzy fachowej gminnych i powiatowych specjalistów zajmujących się na obu poziomach administracji lokalnej opieką nad zabytkami. Dodatkowo jest potrzebne forum wymiany doświadczeń dla tych specjalistów, gdzie mogliby oni dzielić się zarówno przykładami dobrej praktyki w celu upowszechniania realizacji udanych, jak i przykładami ostrzegawczymi w celu uniknięcia powielania błędów.

Przedsięwzięcie A.1.1. Mazowieckie Forum Dziedzictwa (MFD)

- **Cel przedsięwzięcia:** Przedsięwzięcie ma na celu stworzenie platformy regularnego doszkalania fachowego gminnych specjalistów opieki nad dziedzictwem a także stałej wymiany doświadczeń osób zajmujących się opieką nad dziedzictwem w administracji gminnej.
- **Opis przedsięwzięcia:** Założeniem programu jest zorganizowanie i stałe prowadzenie forum, do którego będą zaproszeni przedstawiciele obu szczebli administracji lokalnej z terenu województwa mazowieckiego, zajmujący się w swoich samorządach zagadnieniami opieki nad dziedzictwem. W ramach forum planowane są regularne zdalne spotkania edukacyjne na tematy istotne dla opieki nad dziedzictwem w województwie mazowieckim. Raz do roku jest planowane stacjonarne spotkanie MFD służące edukacji i podsumowaniu rocznych doświadczeń lokalnych specjalistów.
- **Formy realizacji przedsięwzięcia:**
  - Regularne zdalne spotkania o stałej formule:
  - Formy edukacyjnej (wykładu, warsztatu, seminarium) na wybrany temat;

- Dyskusji służącej wymianie bieżących doświadczeń w zakresie opieki nad dziedzictwem.
- Doroczne spotkania stacjonarne (jedno w ciągu każdego roku realizacji Programu) służące przede wszystkim podsumowaniu roku współpracy i pogłębieniu integracji środowiska specjalistów.

■ Źródła finansowania:

Budżet samorządu województwa, budżety samorządów lokalnych, inne źródła.

Przedsięwzięcie A.1.2. Dziedzictwo niematerialne – na krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego – kontynuacja

■ Cel przedsięwzięcia: Celem programu jest zintensyfikowanie ochrony dziedzictwa niematerialnego województwa.

■ Opis przedsięwzięcia: Program będzie polegał na wspólnym z zainteresowanymi podmiotami przygotowywaniu i opracowywaniu wniosków o wpis na krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego. W tym celu powstanie program wpisywania na tę listę zwyczajów, przekazów ustnych, wiedzy i umiejętności oraz związanych z nimi przedmiotów i przestrzeni kulturowych.

■ Formy realizacji przedsięwzięcia: program własny samorządu województwa.

■ Źródła finansowania: Konkursy ofert, projekty własne samorządu województwa, wspólna realizacja przedsięwzięć z innymi podmiotami, dotacje celowe dla IK, inne formy współpracy.

Przedsięwzięcie A.1.3. Konkurs „Renowacja Roku Zabytków Mazowsza” – kontynuacja

■ Cel przedsięwzięcia: Celem programu jest promocja opieki nad zabytkami, dobrych praktyk konserwatorskich, renowacyjnych i adaptacyjnych wśród właścicieli zabytków nieruchomych znajdujących się na terenie województwa mazowieckiego.

■ Opis przedsięwzięcia: Coroczny konkurs dla najlepszych renowacji zabytków.

■ Formy realizacji przedsięwzięcia: program własny samorządu województwa.

■ Źródła finansowania: Konkursy ofert, projekty własne samorządu województwa, wspólna realizacja przedsięwzięć z innymi podmiotami, dotacje celowe dla IK, inne formy współpracy.

Cel strategiczny A.2. Kształtowanie postawy zainteresowania dziedzictwem

Dokonana analiza problemowa wykazała, że jednym z największych zagrożeń dla dziedzictwa

jest niska świadomość jego wartości wśród społeczeństwa. Aby temu zapobiec, konieczne jest

promowanie wśród lokalnych społeczności zainteresowania dziedzictwem oraz zaangażowanie

osób w różnym wieku w propagowanie wiedzy o dziedzictwie i podtrzymywanie tradycji.

Przedsięwzięcie A.2.1. „Odkrywamy nasze dziedzictwo” – coroczny konkurs fotograficzny – kontynuacja

■ Cel przedsięwzięcia: podtrzymanie zainicjowanego wśród mieszkańców w poprzednim programie 2018-2021 zainteresowania dokumentowaniem fotograficznym istniejących obiektów dziedzictwa, a także gromadzenie dokumentacji wykonanej przez społeczników.

■ Opis przedsięwzięcia: Konkurs będzie realizowany w formie corocznego wojewódzkiego konkursu fotograficznego, którego każda edycja zostanie poświęcona innej kategorii zabytków i architektury.

■ Formy realizacji przedsięwzięcia: konkursy ofert, projekty własne samorządu województwa, wspólna realizacja przedsięwzięć z innymi podmiotami, dotacje celowe dla IK, inne formy współpracy.

■ Źródła finansowania: Budżet samorządu województwa.

Przedsięwzięcie A.2.2. Tożsamość lokalna – wartość unikalna (kontynuacja w nowej formie)

■ Cel przedsięwzięcia: Program ma na celu wypełnienie jednego z ważnych deficytów, jakim jest brak dostrzegania i doceniania dziedzictwa lokalnego. Oprócz oczywistego pozytywnego wpływu na stan zabytków przez poszerzanie wiedzy o ich wartości i konieczności ich ochrony, wzmacnianie tożsamości lokalnej ma silny wpływ na powodzenie procesów rewitalizacyjnych, zapobieganie depopulacji i w efekcie przekłada się na potencjał rozwojowy gmin i całego województwa.

■ Opis przedsięwzięcia: Założeniem programu jest tworzenie i wspieranie powstawania programów edukacyjnych lub publikacji adresowanych do społeczności lokalnych, służących pogłębieniu ich wiedzy o dziedzictwie regionu i podniesienia poczucia tożsamości. Programy mogą być adresowane do różnych grup wiekowych.

■ Źródła finansowania: Budżet samorządu województwa, inne źródła.

Cel strategiczny B.1. Zoptymalizowanie systemu dotacji wojewódzkich

Przedsięwzięcie B.1.1. Dotacje do prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy obiektach zabytkowych – kontynuacja

- Cel przedsięwzięcia: Wspieranie różnego rodzaju właścicieli obiektów zabytkowych w finansowaniu prac przy zabytkach
- Opis przedsięwzięcia: Program polega na organizowaniu corocznego naboru wniosków na dotacje do prac konserwatorskich restauratorskich i robót budowlanych w obiektach zabytkowych.
- Formy realizacji przedsięwzięcia: program własny samorządu województwa.
- Źródła finansowania: Konkursy ofert, projekty własne samorządu województwa, wspólna realizacja przedsięwzięć z innymi podmiotami, dotacje celowe dla IK, inne formy współpracy.

Cel strategiczny B.2. Dbalność o zabytki własne województwa

Przedsięwzięcie B.2.1. Finansowanie prac przy obiektach zabytkowych, których właścicielem jest Samorząd Województwa Mazowieckiego – kontynuacja

- Cel przedsięwzięcia: Kontynuowanie udoskonalania metody podziału środków pomiędzy różnego rodzaju wnioskodawców z uwzględnieniem priorytetów Samorządu Województwa.
- Opis przedsięwzięcia: Przedsięwzięcie dotyczy finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy obiektach zabytkowych (ruchomych i nieruchomych), których właścicielem jest Samorząd Województwa Mazowieckiego lub jego jednostki organizacyjne. W ramach przedsięwzięcia raz w roku będzie organizowany nabór wniosków o dotacje celowe na remont zabytków będących własnością samorządu lub jednostek organizacyjnych. Jednostki organizacyjne Samorządu Województwa mające siedzibę w obiekcie wymagającym najpilniej wsparcia finansowego (np. najgorszy stan techniczny) otrzymałaby dodatkowe środki na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane.
- Formy realizacji przedsięwzięcia: program własny samorządu województwa.

■ Źródła finansowania: Konkursy ofert, projekty własne samorządu województwa, wspólna realizacja przedsięwzięć z innymi podmiotami, dotacje celowe dla IK, inne formy współpracy.

Cel strategiczny C.1. Ograniczanie ryzyka utraty najbardziej zagrożonych elementów dziedzictwa

Przedsięwzięcie C.1.1. Dokumentacja zabytków architektury XX wieku województwa mazowieckiego

■ Cel przedsięwzięcia: Celem programu jest dokonanie systematycznej inwentaryzacji i dokumentacji dziedzictwa architektury po 1918 r. województwa mazowieckiego oraz wydanie publikacji na ten temat.

■ Opis przedsięwzięcia: architektura międzywojenna i powojenna często jest traktowana z mniejszą uwagą i troską, niż architektura epok bardziej odległych w czasie. Ogromna część obiektów z tego okresu niszczeje i jest w stanie technicznym zagrażającym ich przetrwaniu. Wobec takiego stanu faktycznego istotne jest jak najszybsza dokumentacja i wydanie katalogu w formie publikacji, co przyczyni się do upowszechnienia świadomości o wartości omawianej architektury jako istotnej części dziedzictwa regionu.

■ Program będzie miał formę zlecenia dla specjalistycznego wykonawcy, którego zadaniem będzie:

- dokonanie kwerendy w dostępnych publikacjach, badaniach i pracach naukowych, celem zidentyfikowania możliwie pełnej listy obiektów architektury modernistycznej w województwie mazowieckim;
- przeprowadzenie badań terenowych, w ramach, których powstanie dokumentacja fotograficzna i zostanie opracowana dokumentacja obiektów architektury XX wieku województwa mazowieckiego.
- Opracowanie i wydanie publikacji.

■ Formy realizacji przedsięwzięcia: program własny samorządu województwa (zlecenie).

■ Źródła finansowania: Konkursy ofert, projekty własne samorządu województwa, wspólna realizacja przedsięwzięć z innymi podmiotami, dotacje celowe dla IK, inne formy współpracy.

Przedsięwzięcie C.1.2. Inwentaryzacja i wyodrębnienie typów zabudowy drewnianej województwa – kontynuacja

■ **Cel przedsięwzięcia:** Celem programu jest dokonanie systematycznej inwentaryzacji stylów architektury drewnianej województwa mazowieckiego.

■ **Opis przedsięwzięcia:** w województwie mazowieckim znajduje się ponad 5 tysięcy zabytków architektury drewnianej. Prawie jedna czwarta z nich nie posiada zabezpieczenia przeciwpożarowego, co naraża je na niebezpieczeństwo zniszczenia. Pilne staje się sporządzenie dokumentacji tych zabytków, w tym – inwentaryzacji ich stylów. W zakres zadania wchodzi rozpoznanie zachowanego budownictwa sprzed 1945 r., nie tylko obiektów objętych aktualnie ochroną konserwatorską, zarówno na wsiach, jak i w miasteczkach i miastach.

■ Program będzie miał formę zlecenia dla specjalistycznego wykonawcy, którego zadaniem

będzie:

- dokonanie kwerendy w dostępnych publikacjach, badaniach i pracach naukowych, celem wychwycenia możliwie pełnej listy stylów zidentyfikowanych i opisanych dotychczas;
- przeprowadzenie badań terenowych, w ramach, których powstanie dokumentacja fotograficzna i zostanie opracowana pełna typologia stylów architektury drewnianej województwa mazowieckiego, w podziale na jego regiony kulturowe, wraz z dokumentacją przykładów.

■ **Formy realizacji przedsięwzięcia:** program własny samorządu województwa (zlecenie).

■ **Źródła finansowania:** Konkursy ofert, projekty własne samorządu województwa, wspólna realizacja przedsięwzięć z innymi podmiotami, dotacje celowe dla IK, inne formy współpracy.

Przedsięwzięcie C.1.3. Konkurs „Dom w krajobrazie” – kontynuacja

■ **Cel przedsięwzięcia:** Celem programu jest stworzenie katalogu projektów architektonicznych współczesnej zabudowy dobrze zharmonizowanej z krajobrazem kulturowym poszczególnych regionów kulturowych województwa mazowieckiego.

■ **Opis przedsięwzięcia:** Program będzie miał formę konkursu organizowanego w cyklu dwuletnim na opracowanie projektów domów jednorodzinnych. Konkurs będzie organizowany co drugi rok, a w latach pomiędzy konkursami będzie wydawany katalog z materiałami konkursowymi z roku poprzedzającego. Projekty obu kategorii będą w ten sposób nieodpłatnie udostępnione wszystkim zainteresowanym podmiotom, co zwiększa

szansę, że elementy tradycyjnej zabudowy pojawią się w krajobrazie kulturowym Województwa.

- Formy realizacji przedsięwzięcia: program własny samorządu województwa – zlecenie.
- Źródła finansowania: Konkurs, projekty własne samorządu województwa, wspólna realizacja przedsięwzięć z innymi podmiotami, dotacje celowe dla IK, inne formy współpracy.

Przedsięwzięcie C.1.4. Nasza żywa tradycja – kontynuacja

- Cel przedsięwzięcia: Głównym celem programu jest ochrona i upowszechnianie dziedzictwa niematerialnego oraz rozbudowa portalu Mazowiecki Szlak Tradycji, będącego bazą zasobów tego dziedzictwa.
- Opis przedsięwzięcia: Opis przedsięwzięcia: Program może mieć formę zróżnicowanego wsparcia zarówno dla inicjatyw już utrwalonych i powtarzanych cyklicznie, jak i dla inicjatyw nowo kreowanych. Towarzyszyć temu powinna rozbudowa portalu Mazowiecki Szlak Tradycji o kolejne opisy elementów dziedzictwa oraz ścieżki tematyczne.
- Formy realizacji przedsięwzięcia: Konkursy ofert, projekty własne samorządu województwa, wspólna realizacja przedsięwzięć z innymi podmiotami, dotacje celowe dla IK, inne formy współpracy.
- Źródła finansowania: Budżet samorządu województwa.

Cel strategiczny C.2. Wzmocnienie potencjału promocyjnego zabytków

Przedsięwzięcie C.2.1. Tworzyć system promocji mazowieckiego dziedzictwa w serwisach internetowych

- Cel przedsięwzięcia: skuteczna promocja mniej znanych elementów dziedzictwa w województwie mazowieckim w serwisach internetowych dzięki współpracy z podmiotami o utrwalonej renomie i potwierdzonej skuteczności promocyjnej.
- Opis przedsięwzięcia: program polega na zawarciu umów o współpracy ze starannie dobranymi influencerami aktywnymi w mediach społecznościowych i serwisach internetowych, których utrwalona renoma i potwierdzona skuteczność promocyjna gwarantuje szansę skutecznej promocji dziedzictwa materialnego i niematerialnego województwa mazowieckiego.
- Formy realizacji przedsięwzięcia: umowy o wykonanie usług.

- Źródła finansowania: Budżet samorządu województwa.

Przedsięwzięcie C.2.2. Mazowieckie konserwacje

- Cel przedsięwzięcia: promocja zabytków dotowanych przez Samorząd Województwa.
- Opis przedsięwzięcia: Projekt zakłada organizację wydarzeń takich jak spacerory i oprowadzania po wybranych zabytkach dotowanych przez samorząd województwa, skierowanych szczególnie do lokalnej społeczności.
- Formy realizacji przedsięwzięcia: Formy realizacji przedsięwzięcia: umowy z wykonawcami, projekty własne samorządu województwa, wspólna realizacja przedsięwzięć z innymi podmiotami.
- Źródła finansowania: Budżet samorządu województwa.

Przedsięwzięcie C.2.3. Mazowiecki System Informacji Przestrzennej – Zabytki

- Cel przedsięwzięcia: stworzenie platformy zintegrowanego systemu informacji o zabytkach dla województwa mazowieckiego w ramach Mazowieckiego Systemu Informacji Przestrzennej.
- Opis przedsięwzięcia: Opis przedsięwzięcia: Powszechnie dostępna platforma ma gromadzić dane o obiektach wpisanych do rejestru zabytków i znajdujących się w gminnych ewidencjach zabytków.
- Formy realizacji przedsięwzięcia: Formy realizacji przedsięwzięcia: współpraca z Departamentem Cyfryzacji, Geodezji i Kartografii UMWM, umowy z wykonawcami.
- Źródła finansowania: Budżet samorządu województwa

2.4. WEWNĘTRZNE UWARUNKOWANIA PRAWNE I PROGRAMOWE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY KAMPINOS

2.4.1. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE WYNIKAJĄCE ZE STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ROZWOJU PRZESTRZENNEGO GMINY³ (WYCIĄG)

KIERUNKI ROZWOJU TURYSTYKI I REKREACJI

Uczynienie z turystyki i rekreacji głównej osi rozwoju gminy przewiduje się poprzez:

---

³ Załącznik nr 1 do Uchwały nr XXVI/121/08 Rady Gminy Kampinos z dnia 29 września 2008 r.

- Rozwój bazy turystycznej i rekreacyjnej w oparciu o korzystne położenie gminy w sąsiedztwie Puszczy Kampinoskiej, obiekty zabytkowe znajdujące się na terenie gminy oraz atrakcje turystyczne pobliskich ośrodków tożsamości kulturowej o znaczeniu regionalnym: Żelazowej Woli i Niepokalanowa, w tym realizacja zadań ponadlokalnego programu specjalnego „Zielony Szlak Rowerowy Mazowsza”.
- Utrzymywanie istniejących i sukcesywną realizację projektowanych tras pieszych i rowerowych, w tym dydaktycznych.
- Rozwój sieci parkingów wokół KPN, jako punktów wyjściowych na szlaki turystyczne.
- Budowę na rzece Utracie zbiornika retencyjnego „Gnatowice – Zawady”, o funkcji także rekreacyjnej, wraz z zagospodarowaniem turystyczno-rekreacyjnym jego obrzeży.
- Rozwój gospodarstw agroturystycznych.
- Rozwój systemu informacji turystycznej.

KIERUNKI I ZASADY OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ

Ustala się najważniejsze kierunki działań jakie determinuje potrzeba ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

- Bezwzględna ochronę zabytków kubaturowych oraz zespołów dworsko-parkowych wpisanych do rejestru Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków i wyeksponowanie ich w strukturze funkcjonalno-przestrzennej obszarów przyległych. Dla niektórych zabytków istotne jest również zachowanie perspektyw widokowych w ciągach komunikacyjnych prowadzących do miejsc ich lokalizacji;
- Możliwie najpełniejsze zachowanie zespołów dworsko-parkowych w Łazach i Szczytnie, alei parkowej Łazy-Zawady i dość licznych obiektów budowlanych kubaturowych nie wpisanych do rejestru zabytków, ale znajdujących się w ewidencji Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków;
- Uszczegółowienie zasad ochrony obiektów zabytkowych (n.p. przez ustalenie stref ochrony konserwatorskiej), nastąpi na etapie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

- Zakaz naruszania istniejącego stanu zabytkowego kurhanu we wsi Strzyżew (stanowisko archeologiczne nr 56-60/11), poza badaniami archeologicznymi, pracami porządkowymi lub rekonstrukcyjnymi, prowadzonymi za zezwoleniem wojewódzkiego konserwatora zabytków. Kurhan docelowo powinien być zrekonstruowany i odpowiednio wyeksponowany i zabezpieczony.
- Ze względu na dużą wartość naukową należy dążyć do wykluczenia z zainwestowania pozostałych stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków;
- Szczegółowe wytyczne konserwatorskie dla zabytków archeologicznych będą każdorazowo określone podczas sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Ilość stanowisk i zasięg stref ochrony konserwatorskiej, które należy uwzględnić w planach, ze względu na nowe ustalenia mogą ulegać zmianom i dlatego należy je uściślać na etapie tuż po przystąpieniu do sporządzania planu.

Rezygnuje się z formułowania kierunków i zasad ochrony dóbr kultury współczesnej, gdyż dobra te (Aleja III Tysiąclecia w Granicy) z racji swego położenia są chronione zarówno w ramach ochrony Kampinoskiego Parku Narodowego jak i ochrony zabytkowej osady puszcząńskiej w Granicy.

3. DZIEDZICTWO KULTUROWE GMINY KAMPINOS

3.1. RYS HISTORYCZNY

Najstarsze ślady działalności człowieka na terenie dzisiejszej gminy pochodzą z paleolitu i neolitu. Pierwsza wzmianka o lokowanej na prawie chełmińskim miejscowości zwanej Białym Miastem pochodzi z 1377 roku. W 1414 r. książę mazowiecki nadał miejscowości prawa miejskie. Wójtem Kampinosu został Czestek z Kocięcina. W XV w. Kampinos należał do dóbr książąt mazowieckich. W 1451 r. książę Władysław I płocki nadał swojej małżonce Annie kasztelanię sochaczewską wraz z Białym Miastem jako opłatę wdowią. W 1476 r. Kampinos został inkorporowany przez króla Kazimierza IV Jagiellończyka do Korony wraz z ziemią sochaczewską, przeciw czemu zaprotestowali książęta Janusz II i Bolesław V warszawski, co spowodowało pogorszenie się stosunków między Mazowszem a Koroną. W 1489 r. król zabezpieczył Hieronimowi i Piotrowi z Nowego

Miasta sumę 4 800 florenów na m.in. Kampinosie, Wiejcy, Głusku i Rybitwie; wówczas miejscowość została wymieniona po raz pierwszy pod nazwą *Capinoss*. Do 1511 r. Kampinos był wielokrotnie zastawem królewskim. W 1508 r. król Zygmunt Stary oddał miasto w dzierżawę Andrzejowi Radziejowskiemu, kasztelanowi sochaczewskiemu i staroście rawskiemu, a ten przekazał je swoim synom. W XVI w. wzrasta liczba ludności: z 15 w 1496 r. do 42 w połowie XVI w. W 1557 r. Kampinos był jeszcze miastem, lecz już w 1579 r. jedynie osadą puszcząską.

W II połowie XVI wieku Kampinos obejmował 8,25 łana kmiecego oraz łan wójtowski. Stanowił z okolicznymi lasami królewszczyznę, należącą do starostwa mszczonowskiego. W 1649 r. Kampinos był w posiadaniu królowej Ludwiki Marii Gonzaga. Wg lustracji z 1661 r. we wsi znajdował się m.in. drewniany kościół, 18 domów, folwark, wiatrak i karczma. W Kampinosie przebywali w trakcie polowań m.in. Jan III Sobieski i Stanisław August.

W XVIII w. wieś należała m.in. do późniejszego kanclerza wielkiego koronnego Jana Szembeka (1703), podkomorzego litewskiego Michała Jerzego Mniszcha (1735), Henryka Brühla, pierwszego ministra Augusta III (1764), czy Franciszka Ksawerego Branickiego, późniejszego hetmana koronnego (1766). W 1794 r. podczas zjazdu zwołanego w Kampinosie przez Leona Bilickiego został uchwalony akces obywateli ziemi sochaczewskiej do insurekcji kościuszkowskiej.

Pierwsza informacja o zabudowaniach dworskich, należących wówczas do Ludwika Gutakowskiego, pochodzi z 1788 r. Na początku XIX wieku stanowił własność Adama Brońca, marszałka dworu Królestwa Polskiego i jego żony Marianny. W tym czasie Kampinos liczył 409 mieszkańców zamieszkujących 48 domów. Od 1838 r. dwór był w posiadaniu Michała Staszewskiego, naczelnika sekcji ekonomicznej w zarządzie guberni mazowieckiej. W czasie powstania styczniowego w dworze stacjonował sztab powstańczy Zygmunta Padewskiego. W 1870 r. folwark został oddzielony od dóbr rządowych. Obejmował wówczas 1333 morgi, w tym ogrodów i gruntów ornych – 562, łąk – 273, lasu – 311. Zabudowania stanowiło 11 budynków murowanych, 15 drewnianych oraz gorzelnia i browar. Od 1872 r. folwark należał do Romualda Nowickiego. Kolejnym właścicielem

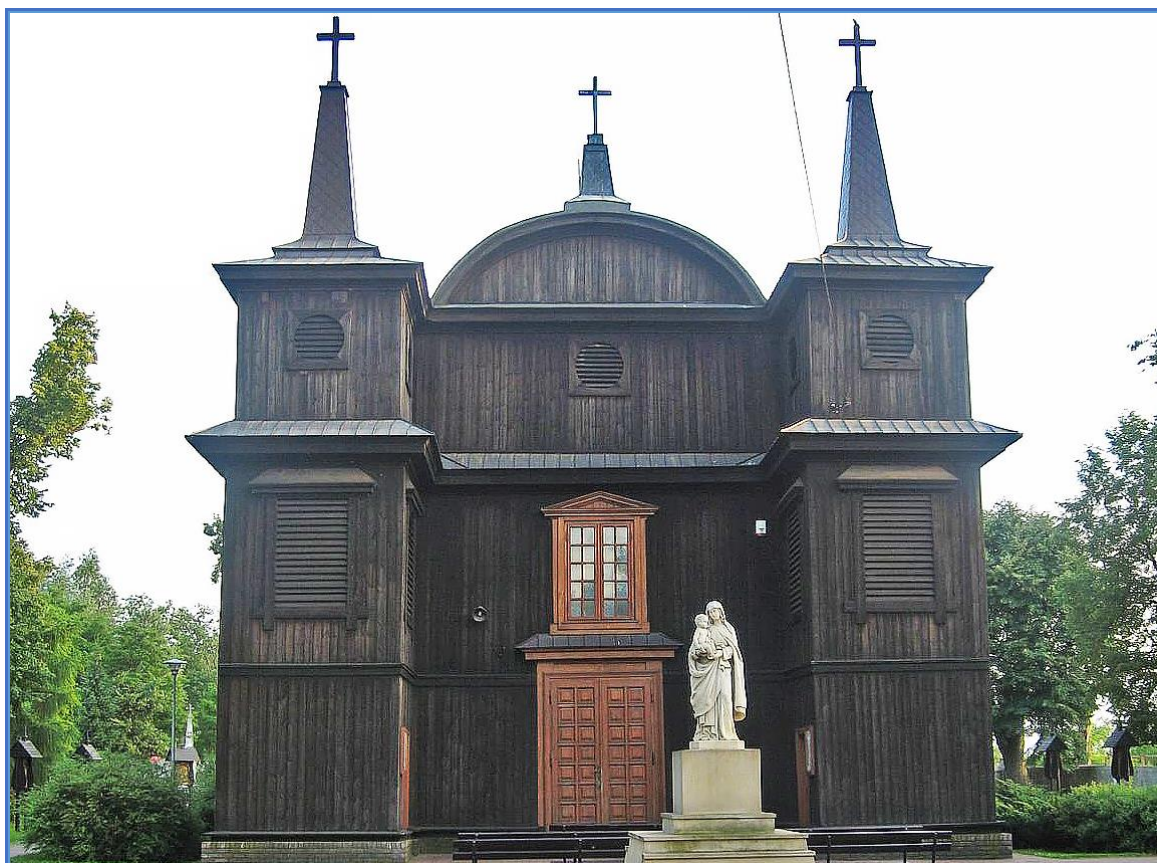
został Ignacy Łaszczyński, ożeniony z Halpertówną. Po nim jego córka Anna Zofia z mężem Adamem Józefem Florianem Łaszczyńskim.

Dwór w Kampinosie wzniesiony został w II ćwierci XIX wieku dla Adama Brońca. W okresie międzywojennym znajdowało się tam przedszkole oraz pensjonat letni dla nauczycieli i uczniów gimnazjum i seminarium Z. Wołoskiej. W 1933 r. z okazji rocznicy powstania styczniowego przebywał w Kampinosie prezydent RP Ignacy Mościcki. W sierpniu 1944 r. Kampinos został opanowany przez zgrupowanie Kampinos Armii Krajowej.

3.2. ZASOBY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY KAMPINOS

3.2.1. NAJCENNIEJSZE ZABYTKI GMINY KAMPINOS

Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Kampinosie

Budowa obecnej drewnianej świątyni trwała od 1773 do 1782 r. Jej projektantem był warszawski architekt Lobe. Budynek kościoła jest drewniany o konstrukcji zrębowej, podmurowany, oszalowany z zewnątrz, a otynkowany wewnątrz. Założony został na

planie prostokąta z trójbocznie zamkniętą częścią południową (od strony prezbiterium). Salowe wnętrze przekryte jest stropem. Czworoboczne filary dzielą kościół na trzy nawy. Po bokach ołtarza głównego znajdują się niskie pomieszczenia zakrystii i skarbczyka zwieńczone u góry łozami. Po stronie północnej kościoła znajduje się empora organowa wsparta na filarach. Ściany od wewnątrz wzmacniają lisice w formie pilastrów. Trójkondygnacyjna fasada zwieńczona jest półkolistym naczółkiem. Fasadę obramowują wieże przykryte blaszanymi ostrosłupowymi hełmami. Kondygnacje fasady i wież wydzielają drewniane gzymsy i wysunięty okap. Centralnie usytuowany portal i umieszczone powyżej okno zwieńczone trójkątnym naczółkiem. Korpus nawowy wieńczy dwuspadowy dach kryty blachą. We wnętrzu znajdują się m.in. ołtarze z 2. poł. XIX w., obraz z końca XVIII w. prawdopodobnie autorstwa Franciszka Smuglewicza oraz wizerunek Matki Bożej z Dzieciątkiem z 2. poł. XVII w., zw. Panią z Kampinosu.

Dwór w Kampinosie

Dwór zbudowany w 2. ćwierci XIX w. w stylu późnoklasycystycznym na planie prostokąta, murowany z cegły i otynkowany. Parterowy, podpiwniczony, z mieszkalnym poddaszem. Od frontu pośrodku występ kryjący sionkę, rozczłonkowany pilastrami tokańskimi, naroża

ujęte parami pilastrów tokańskich; oparty na nich taras pierwszego piętra. Centralnie usytuowana wystawka zwieńczona jest trójkątnym szczytem. Także w elewacji ogrodowej znajduje się wystawka. Budynek kryty jest dachem czterospadowym. W dachu półokrągłe lukarny. Układ pomieszczeń dwutraktowy z hallem i z salonem na osi, w części zachodniej trzytraktowy.

Dwór w Strzyżewie

Dwór murowany z cegły i otynkowany, wzniesiony w I poł. XIX w. na planie prostokąta, o regularnej bryle, podpiwniczony, parterowy, z mieszkalnym poddaszem przykrytym wysokim dachem łamanym, tzw. polskim, o połaciach krytych gontem oraz dachówką ceramiczną. W dachu lukarny. Na elewacji frontowej pierwotnie mieścił się drewniany ganek wyposażony w osiem drewnianych słupów. Zastąpiony on został portykiem złożonym z czworobocznych filarów skrajnych oraz pary kolumn zlokalizowanych między nimi. Na elewacji ogrodowej umieszczono podcień wspartą pięcioma słupami. Park krajobrazowy z 1 poł. XIX w. Obecnie założenie poddane jest rewitalizacji przez nowego właściciela. Park leży na terasie wyższej, stoku i terasie zalewowej pokrytej łąką i zadrzewieniem o charakterze parkowo-leśnym. Rośnie tu cenny starodrzew, w tym kilka pomników przyrody.

3.2.2. ZABYTKI NIERUCHOME Z TERENU GMINY KAMPINOS WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

Granica

- obiekty drewniane, teren wsi, XIX/XX w., nr rej.: 1268-A z 24.07.1985
  - chałupa, nr rej.: j.w.
  - leśniczówka, nr rej.: j.w.

Kampinos

- kościół pw. Wniebowzięcia NMP, drewn., XVIII, XIX w., nr rej.: 1041/604/62 z 4.04.1962
- plebania (nie istnieje) z ogrodem, ul. Chopina 21, 2 poł. XIX, nr rej.: 1239 z 20.01.1984
- zespół dworski, XVIII, nr rej.: A-465 z 4.04.1962:
  - dwór
  - park

Łazy

- zespół dworski, ob. nr 54, II poł. XIX, nr rej.: A-661 z 10.09.1998:
  - oficyna
  - park

Podkampinos

- zespół dworski, pocz. XX, nr rej.: 1532 z 28.09.1992:
  - dwór, drewn.(tynkowany)
  - park z 2 alejami dojazdowymi

Strzyżew

- zespół dworski, I poł. XIX, nr rej.: 1109/611/62 z 4.04.1962:
  - dwór
  - park

3.2.3. GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW

Gminna Ewidencja Zabytków gminy Kampinos zawiera karty adresowe, które posiadają następujące informacje o obiekcie:

- 1) Nazwa
- 2) Czas powstania
- 3) Dane adresowe

- 4) Przynależność administracyjna
- 5) Forma ochrony
- 6) Fotografie

Lista zabytków nieruchomych włączonych do Gminnej Ewidencji Zabytków

1. Bromierzyk, kaplica św. Teresy, 1937 r.;
2. Granica, cmentarz wojenny;
3. Granica, kaplica, 1918 r.;
4. Granica, leśniczówka z zesp. zabudowy drew, wsi Granica, stacja monitoringu, 1919;
5. Granica, leśniczówka z zesp. zabudowy drew, wsi Granica, XIX/ XX;
6. Granica, Muzeum Puszczy kampinoskiej, XIX/ XX;
7. Granica, układ ruralistyczny, skansen., XIX/ XX w.;
8. Granica, zagroda Połcia, dom;
9. Granica, zagroda Połcia, stodoła;
10. Granica, zagroda Połcia, studnia;
11. Granica, zagroda Widymajera, dom;
12. Granica, zagroda Widymajera, drewnutnia;
13. Granica, zagroda Widymajera, obora;
14. Granica, zagroda Widymajera, piwnica;
15. Granica, zagroda Widymajera, spichlerz;
16. Granica, zagroda Widymajera, stodoła;
17. Granica, zagroda Wiejckiej, dom;
18. Granica, zagroda Wiejckiej, obora;
19. Granica, zagroda Wiejckiej, spichlerz;
20. Granica, zagroda Wiejckiej, stodoła;
21. Granica, zagroda Wiejckiej, szopa;
22. Kampinos, cmentarz przykościelny, 1700 r.;
23. Kampinos, cmentarz parafialny;
24. Kampinos, dwór, 2 ćw. XIX w.;
25. Kampinos, park dworski, 2 ćw. XIX w.;
26. Kampinos, Kościół par. pw. Wniebowzięcia NMP, 1773-1782;

27. Kampinos, ul. Chopina 24, plebania z zielenią, ob. Klub Abstynenta, ok. poł. XIX w.;
28. Kampinos, ul. Chopina, dzwonnica, XVIII-XIX w.;
29. Karolinów, cmentarz kolonistów, II poł. XIX w.;
30. Łazy 54, oficyna dworska, XVIII/ XIX w., L.80 XIX w.;
31. Łazy, park krajobrazowy, poł. XIX w.;
32. Łazy- Zawady, aleja parkowa, XIX w.;
33. Narty, mogiła zbiorowa l.40 XX w.;
34. Podkampinos (d. Krubice), dwór, l. 20 XX w.;
35. Podkampinos(d.Krubice),park krajobrazowy z alejkami dojazdowymi, pocz. XX w.
36. Strzyżew, dwór, I poł. XIX w.;
37. Strzyżew, park dworski, I poł. XIX w.;
38. Szczytno, dwór, ok. poł. XIX w.;
39. Szczytno, oficyna dworska, ok. poł. XIX w.;
40. Szczytno, park dworski, ok. poł. XIX w.;
41. Zawady, cmentarz parafialny, II poł. XVIII w.;
42. Zawady, cmentarz przykościelny, k. XIV w.;
43. Zawady 1, dwór, 1 ćw. XIX w.;
44. Zawady, kaplica grobowa, po 1872 r.;
45. Zawady, Kościół par. pw. Św. Doroty, 1899-1905;
46. Zawady, plebania, 1920-25, 2008 r.

3.2.4. ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

A. Ochrona zabytków archeologicznych

Istnieje konieczność uwzględniania zaleceń konserwatorskich w stosunku do terenów obejmujących stanowiska wymienione w Archeologicznym Zdjęciu Polski. Karty obszarów i stanowisk Archeologicznego Zdjęcia Polski są dostępne u Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Warszawie. Oznaczone są także na miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (MPZP).

Zabytki archeologiczne stanowią jedną z najciekawszych kategorii dziedzictwa kulturowego. W wielu przypadkach są jedynym źródłem informacji o rozwoju i charakterze osadnictwa na konkretnym terenie.

Zgodnie z **Kartą Ochrony i Zarządzania Dziedzictwem Archeologicznym ICOMOS** (Lozanna 1990): „Dziedzictwo archeologiczne stanowi tę część dziedzictwa materialnego, w stosunku do której podstawowych informacji dostarczają metody archeologiczne (...) Jest wrażliwym, nieodnawialnym bogactwem kulturowym. Użytkowanie każdego terenu powinno być kontrolowane i rozwijane tak, aby zminimalizować zniszczenie dziedzictwa archeologicznego. (...) Ochrona dziedzictwa archeologicznego powinna być integrowana na płaszczyźnie polityki planowania przestrzennego na poziomie międzynarodowym, narodowym, regionalnym i lokalnym. (...) Obowiązkiem każdego kraju jest zapewnienie odpowiednich środków finansowych dla jego ochrony. Zadaniem prawodawstwa jest zapewnienie ochrony dziedzictwu archeologicznemu stosownie do potrzeb, historii i tradycji każdego kraju i regionu, z uwzględnieniem ochrony stanowisk *in situ* oraz odpowiednich potrzeb badawczych. (...) Prawo winno zabraniać niszczenia, degradowania i zmieniania wszelkich archeologicznych stanowisk i zabytków, obiektów i obszarów archeologicznych wraz z ich otoczeniem bez zgody odpowiednich władz archeologicznych. (...) podstawowym instrumentem strategii ochrony dziedzictwa archeologicznego jest ogólne rozpoznanie zasobów archeologicznych. (...) Należy przyjąć podstawową zasadę, aby zbieranie informacji o dziedzictwie archeologicznym nie niszczyło świadectwa archeologicznego bardziej, niż jest to konieczne dla ochrony lub osiągnięcia celów naukowych. (...) Ogólnym celem opieki, konserwacji dziedzictwa archeologicznego i organizacji jego zarządzania powinna być ochrona zabytków, obszarów i stanowisk *in situ* wraz z długoterminową konserwacją i troską o wszystkie z tym związane rysunki, zapiski, zbiory itp. (...). Dziedzictwo archeologiczne jest wspólnym dziedzictwem całej ludzkości. Dlatego też współpraca międzynarodowa jest konieczna dla rozwoju i utrzymania standardów jego zachowania.

Ważna rola dziedzictwa archeologicznego została także podkreślona w zapisach „**Europejskiej konwencji o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego**” z **La Valetta** (1992), która uznała je za źródło *zbiorowej pamięci europejskiej i instrument*

dla badań historycznych i naukowych. Z zapisu tego wynika konieczność umiejętnego pogodzenia dwóch podstawowych celów działań ochronnych i opiekuńczych w odniesieniu do dziedzictwa archeologicznego: ochrony dziedzictwa archeologicznego jako źródła zbiorowej pamięci europejskiej oraz jako instrumentu dla badań historycznych i naukowych. Państwa – strony konwencji z La Valetta zobowiązują się do utworzenia systemu prawnego dla ochrony dziedzictwa archeologicznego, stosowania procedur upoważniających do przeprowadzenia oraz nadzoru wykopalisk i innych prac archeologicznych w taki sposób, aby zapobiec nielegalnym wykopaliskom oraz aby archeologiczne wykopaliska i poszukiwania były przeprowadzane w sposób naukowy i nieszkodliwy dla przedmiotów badania.

Państwa – strony konwencji zobowiązują się także do stosowania środków fizycznej ochrony dziedzictwa archeologicznego oraz do podejmowania próby pogodzenia i połączenia odpowiednich potrzeb archeologicznych oraz planów zagospodarowania przestrzennego oraz do zapewnienia publicznego finansowego wsparcia dla badań archeologicznych, a także do prowadzenia działalności edukacyjnej na temat dziedzictwa archeologicznego.

Ochrona zabytków archeologicznych jest w Polsce uregulowana przepisami **Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** oraz pakietem odpowiednich aktów wykonawczych (rozporządzeń Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego), a także niektórymi przepisami **Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska**. Ochronę dziedzictwa archeologicznego (znajdującą się w gestii właściwej administracji państwowej i w części samorządowej) zapewniają w szczególności przepisy **Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami**. Zgodnie z nią ochronie i opiece podlegają (bez względu na stan zachowania) zabytki archeologiczne, w tym pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska oraz relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej. Prowadzenie badań archeologicznych wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska głosi m.in.:

Art. 101. Ochrona powierzchni ziemi polega na: 1) racjonalnym gospodarowaniu; 2) zachowaniu funkcji środowiskowych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, w tym między innymi:

(...) f) zbioru dziedzictwa geologicznego, geomorfologicznego i archeologicznego;

Wykaz stanowisk archeologicznych objętych ochroną konserwatorską

1. AZP 3/56-61/3 Kampinos A;
2. AZP 9/56-60/2 Grabnik;
3. AZP 1/55-61/1 Granica;
4. AZP 1/55-60/1 Bromierzyk;
5. AZP 1/56-60/11 Strojec/ Brogi;
6. AZP 1/56-61/2 Kampinos A;
7. AZP 2/55-61/1 Bieliny;
8. AZP 2/56-60/3 Strojec/ Brogi;
9. AZP 2/56-61/2 Kampinos A;
10. AZP 3/55-60/2 Łazy Leśne;
11. AZP 3/56-60/1 Rzęszyce;
12. AZP 4/56-60/1 Wola Pasikońska/ Lisie Nory;
13. AZP 4/56-61/4 Kampinos A;
14. AZP 5/55-60/1 Budki Żelazowskie;
15. AZP 5/56-60/2 Wola Pasikońska;
16. AZP 5/56-61/5 Kampinos A;
17. AZP 6/55-60/1 Pindal;
18. AZP 6/56-60/3 Wola Pasikońska;
19. AZP 6/56-61/1 Wiejca;
20. AZP 7/55-60/2 Pindal;
21. AZP 7/55-61/1 Józefów;
22. AZP 7/56-60/4 Wola Pasikońska;
23. AZP 7/56-61/14 Kampinos A/ Wiejca;
24. AZP 8/55-60/3 Pindal;
25. AZP 8/56-60/1 Grabnik;
26. AZP 8/56-61/2 Wiejca;
27. AZP 9/55-60/1 Kirsztajnow;
28. AZP 9/56-61/3 Wiejca;
29. AZP 10/56-60/1 Komorów;

30. AZP 10/56-61/1 Prusy;
31. AZP 11/55-61/2 Józefów;
32. AZP 11/56-60/1 Strzyżew, kopiec z I-IV w., Rej. Zab. nr C-60;
33. AZP 11/56-61/2 Prusy, osada z IV-III w. p.n.e. oraz XII-XIII w., Rej. Zab. nr C-116;
34. AZP 12/55-61/3 Koszówka;
35. AZP 12/56-60/8 Strzyżew;
36. AZP 13/55-61/3 Józefów/ Narty;
37. AZP 13/56-60/1 Szczytno;
38. AZP 14/55-60/2 Bromierzyk;
39. AZP 14/56-60/2 Szczytno;
40. AZP 14/56-61/1 Kampinos;
41. AZP 15/55-60/3 Bromierzyk;
42. AZP 15/56-60/3 Szczytno;
43. AZP 15/56-61/1 Koszówka;
44. AZP 16/56-60/4 Szczytno, osada z VII-I w. p.n.e. oraz XIII-XIV w., Rej. Zab. nr C-115;
45. AZP 16/56-61/4 Wiejca;
46. AZP 17/56-60/5 Szczytno;
47. AZP 17/56-61/2 Koszówka;
48. AZP 18/55-60/2 Budki Żelazowskie;
49. AZP 18/55-61/4 Józefów/ Narty;
50. AZP 18/56-60/6 Szczytno;
51. AZP 18/56-61/6 Kampinos A;
52. AZP 19/55-61/1 Łazy Leśne/ Zalasek;
53. AZP 19/56-60/7 Szczytno;
54. AZP 19/56-61/2 Kampinos;
55. AZP 20/56-60/1 Skarbikowo;
56. AZP 20/56-60/2 Skarbikowo;
57. AZP 20/56-61/3 Kampinos;
58. AZP 21/55-61/2 Granica;
59. AZP 21/56-61/4 Kampinos;
60. AZP 22/55-61/3 Granica;
61. AZP 22/56-60/5 Wola Pasikońska;

62. AZP 22/56-61/5 Kampinos;
63. AZP 23/56-60/3 Skarbikowo;
64. AZP 23/56-61/6 Kampinos;
65. AZP 24/56-60/2 Pasikonie;
66. AZP 25/56-60/1 Zawady;
67. AZP 25/56-61/2 Kwiatkówiek;
68. AZP 26/56-60/2 Zawady;
69. AZP 26/56-61/3 Prusy;
70. AZP 27/56-60/2 Stare Gnatowice, cmentarzysko, Rej. Zab. nr C-114;
71. AZP 27/56-61/5 Kampinos A;
72. AZP 28/55-60/2 Kirsztajnow;
73. AZP 28/56-60/4 Skarbikowo;
74. AZP 28/56-61/6 Wiejca;
75. AZP 29/55-60/4 Pindal;
76. AZP 29/56-60/1 Pasikonie, cmentarzysko z VI-I w. p.n.e., Rej. Zab. nr C-58;
77. AZP 29/56-61/7 Wiejca;
78. AZP 30/56-60/6 Wola Pasikońska;
79. AZP 30/56-61/8 Wiejca;
80. AZP 31/56-60/3 Strzyżew;
81. AZP 31/56-61/9 Wiejca;
82. AZP 32/56-60/1 Strojec;
83. AZP 33/56-60/2 Komorów;
84. AZP 33/56-61/7 Kampinos A;
85. AZP 34/56-60/1 Łazy;
86. AZP 34/56-61/1 Podkampinos;
87. AZP 35/56-60/8 Szczytno;
88. AZP 35/56-61/7 Kampinos;
89. AZP 32/56-61/10 Wiejca;
90. AZP 36/56-61/8 Kampinos;
91. AZP 37/56-61/8 Kampinos A;
92. AZP 38/56-61/9 Kampinos;
93. AZP 39/56-61/3 Komorów;

94. AZP 40/55-60/3 Bromierzyk;
95. AZP 40/56-61/10 Kampinos;
96. AZP 41/56-61/2 Podkampinos/ Krubice;
97. AZP 42/56-61/4 Komorów;
98. AZP 43/55-60/5 Bromierzyk;
99. AZP 44/56-61/11 Wiejca;
100. AZP 45/56-61/5 Komorów;
101. AZP 48/56-61/9 Kampinos A;
102. AZP 50/55-60/6 Bromierzyk;
103. AZP 50/56-61/3 Podkampinos/ Krubice;
104. AZP 52/56-61/10 Kampinos A;
105. AZP 53/56-61/4 Podkampinos;
106. AZP 54/56-61/16 Wiejca;
107. AZP 57/55-60/3 Kirsztajnow;
108. AZP 58/55-60/5 Pindal;
109. AZP 60/55-60/6 Pindal;
110. AZP 60/56-61/11 Kampinos A;
111. AZP 61/56-61/5 Podkampinos/ Krubice;
112. AZP 62/56-61/7 Podkampinos/ Krubice;
113. AZP 63/55-60/3 Grabnik;
114. AZP 63/56-61/8 Podkampinos/ Krubice;
115. AZP 64/55-60/7 Pindal;
116. AZP 65/55-60/8 Pindal;
117. AZP 65/56-61/12 Kampinos A;
118. AZP 66/56-61/13 Kampinos A;
119. AZP 67/56-61/12 Wiejca;
120. AZP 68/56-61/6 Podkampinos/ Krubice;
121. AZP 69/56-61/13 Wiejca;
122. AZP 70/56-61/14 Wiejca;
123. AZP 72/56-61/15 Wiejca;
124. AZP 80/56-61/11 Kampinos;
125. AZP 81/56-61/2 Kampinoski Park Narodowy;

126. AZP 82/56-61/12 Kampinos

127. AZP 24/56-61/1 Kwiatkówek.

3.2.5. ZABYTKI RUCHOME WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW

1. Kampinos, wyposażenie plastyczne kościoła pw. Wniebowzięcia NMP, nr rej. B-386/62, decyzja z 14.03.1962
2. Kampinos, 3 feretrony z kościoła pw. Wniebowzięcia NMP, nr rej. B-49, decyzja z 30.11.2004
3. Pasikonie, figura św. Rocha, nr rej. B-129, decyzja z 30.05.2007
4. Szczytno, figura Matki Bożej na postumencie, nr rej. B-359, decyzja z 11.07.2014

3.2.6. MUZEA I PLACÓWKI EDUKACYJNO-WYSTAWIENNICZE

Muzeum Puszczy Kampinoskiej w Granicy

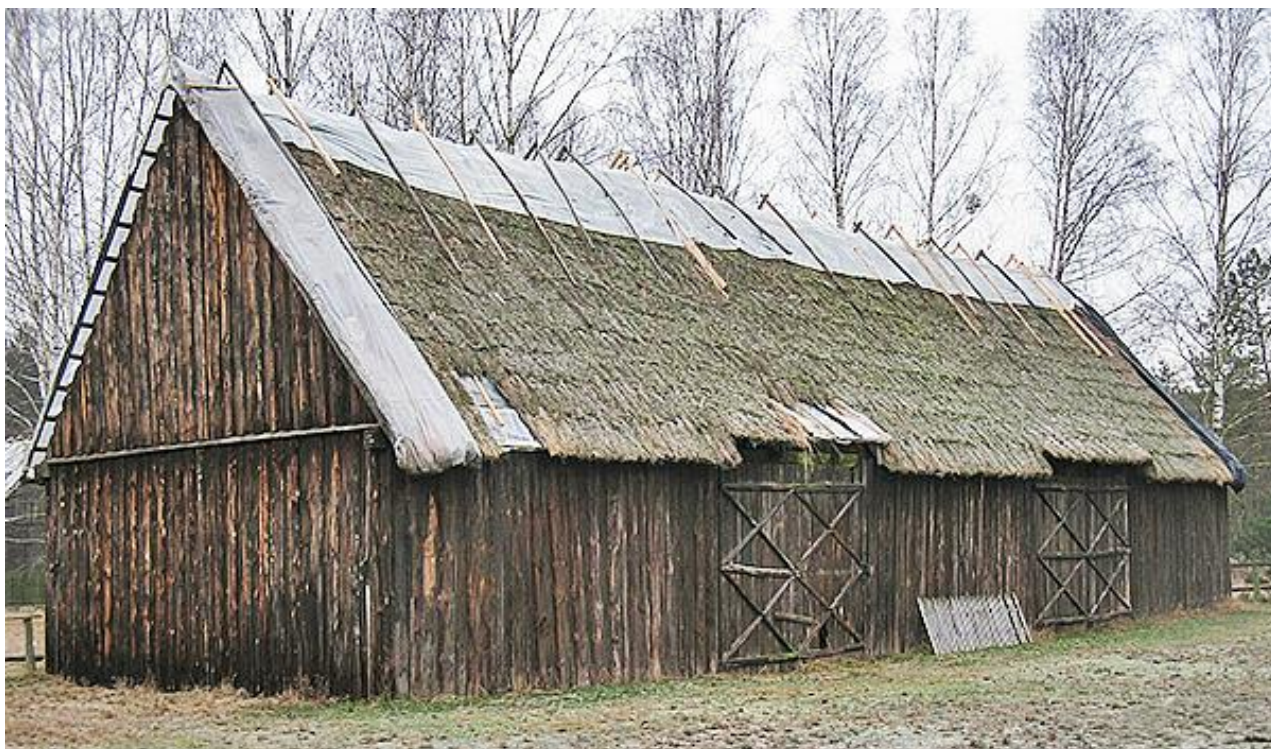
Muzeum Puszczy Kampinoskiej utworzone zostało w 1964 r. w niewielkim budynku byłej „kasjerówki” Nadleśnictwa Kampinos. Wchodzi w skład zespołu obecnie zabytkowych, drewnianych budynków. Drewniane budynki nadleśnictwa Kampinos zostały wybudowane w okresie międzywojennym, w modnym wówczas stylu tzw. architektury narodowej, czerpiącej zarówno ze szlacheckiego baroku, jak i ze stylu zakopiańskiego. W trzech salach zaprezentowano: świat zwierząt i roślin Kampinoskiego Parku Narodowego oraz pamiątki związane z historią terenów Puszczy (głównie z okresu II Wojny Światowej i Powstania Styczniowego). Ekspozycja przedstawia walory przyrodnicze, jak i historię okolicy. W puszczy znajdują się ważne stanowiska archeologiczne oraz wiele pamiątek po działaniach wojennych, głównie z okresu powstania styczniowego i II wojny światowej. Wokół budynku muzeum rośnie kilka pomnikowych dębów.

Skansen Budownictwa Puszczańskiego w Granicy

Skansen został utworzony w 1984 roku, w oparciu o istniejące obiekty zabytkowe (zespół zabudowań Nadleśnictwa Kampinos z 1919 roku). Wystawa budownictwa puszczańskiego w skład, którego wchodzi trzy zagrody (dwie kryte strzechą a jedna gontem) prezentuje zanikłe drewniane budownictwo ludowe Puszczy Kampinoskiej. Zagrody nazwane zostały od ostatnich właścicieli budynków mieszkalnych zagrodami Widymajera, Wiejckiej i Połcia.

Zagroda „Widymajera”, prezentuje gospodarstwo zamożnego chłopca, typowe dla terenu Równiny Łowicko-Błońskiej

Zagroda „Wiejckiej” jest przykładem średniozamożnego gospodarstwa, typowego dla budownictwa ludowego tego terenu

Zagroda „Połcia” umiejscowiona jest oddzielnie, w strefie zaplecza usługowego skansenu

Muzeum oraz skansen znajdują się na terenie Ośrodka Dydaktyczno-Muzealnego w Granicy. Oprócz muzeum i skansenu na terenie ośrodka znajdują się stała wystawa poświęcona polskim parkom narodowym, cmentarz wojskowy, ścieżka dydaktyczna, plac zabaw dla dzieci oraz parking.

4. ANALIZA STRATEGICZNA SWOT

Perspektywy rozwoju pod kątem wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego gminy – mocne i słabe strony oraz wynikające stąd szanse i zagrożenia dla ochrony środowiska kulturowego

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
Położenie na terenie i w sąsiedztwie Kampinoskiego Parku Narodowego	Zły stan zespołu dworsko-parkowego w Szczytnie, dworu w Podkampinosie, oficyny dworskiej w Łazach, części obiektów ze skansenu w Granicy	Ochrona obiektów zabytkowych oraz świadczących o tożsamości gminy	Niebezpieczeństwo naporu inwestycyjnego zagrażającego przyrodzie oraz integralności układów ruralistycznych
Atrakcyjne szlaki piesze i rowerowe na terenie Puszczy Kampinoskiej	Niskie środki budżetowe i prywatne przeznaczone na remonty i konserwację obiektów	Finansowanie prac konserwatorskich ze środków gminy, konserwatora zabytków oraz z funduszy europejskich	Zagrożenie substancji zabytkowej ze względu na brak remontów i rewitalizacji obiektów zabytkowych
Cenna zabudowa drewniana wsi Granica		Uwzględnianie ochrony zabytków i miejsc pamięci w planowaniu przestrzennym	
Zespoły dworskie w Kampinosie, Podkampinosie,			

<p>Łazach i Strzyżewie</p> <p>Ośrodek Dydaktyczno- Muzealny Kampinoskiego Parku Narodowego w Granicy – Muzeum Puszczy Kampinoskiej oraz Skansen Budownictwa Puszczańskiego</p> <p>Tradycja walk o niepodległość Polski w okresie powstania styczniowego oraz okupacji hitlerowskiej</p> <p>Bliskość Warszawy</p> <p>Sąsiedztwo Żelazowej Woli i Niepokalanowa</p>	<p>zabytkowych</p> <p>Niedostateczna promocja walorów turystycznych gminy</p> <p>Brak dostatecznie rozwiniętej bazy turystycznej</p>	<p>Działania na rzecz wykorzystania tradycji historycznej dla promocji gminy</p> <p>Zwiększenie bazy noclegowo- gastronomicznej, rozwój agroturystyki</p> <p>Utrzymywanie istniejących i tworzenie nowych tras pieszych i rowerowych, w tym dydaktycznych</p> <p>Rozwój sieci parkingów wokół KPN, jako punktów wyjściowych na szlaki turystyczne</p>	<p>Niebezpieczeństwo utruty obiektów zabytkowych ze względu na małą skuteczność procedur administracyjnych zapobiegających niszczeniu zabytków</p> <p>Zagrożenie wynikające z braku systemu zachęt finansowych do podejmowania remontów i prac konserwatorskich w obiektach zabytkowych</p>
---	--	---	---

5. CELE I DZIAŁANIA W ZAKRESIE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO NA LATA 2024 – 2027 DLA GMINY KAMPINOS

5.1. PRIORYTETY I CELE STRATEGICZNE

PRIORYTET 1. Poprawa stanu zachowania zabytków oraz ładu przestrzennego gminy

CEL STRATEGICZNY 1. Wykorzystanie środków prawnych i organizacyjnych do stworzenia odpowiednich warunków ochrony środowiska kulturowego

CEL STRATEGICZNY 2. Działania na rzecz poprawy stanu zachowania obiektów zabytkowych

PRIORYTET 2. Wzmacnianie tożsamości lokalnej i promocja gminy

CEL STRATEGICZNY 3. Wzmacnianie tożsamości lokalnej i włączenie społeczeństwa gminy w działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego

CEL STRATEGICZNY 4. Działania na rzecz zwiększenia potencjału turystycznego gminy

5.2. TABELA – CELE I DZIAŁANIA USTALANE W „PROGRAMIE OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KAMPINOS NA LATA 2024 – 2027” (WRAZ Z TERMINARZEM).

CEL STRATEGICZNY 1. Wykorzystanie środków prawnych i organizacyjnych do stworzenia odpowiednich warunków ochrony środowiska kulturowego

Cel ten koresponduje z zadaniami gminy określonymi w art. 87 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- 1) *włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;*
- 2) *uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;*

CELE OPERACYJNE	DZIAŁANIA	TERMINARZ/ZASADY DZIAŁAŃ
CEL OPERACYJNY 1. Wykorzystanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i innych instrumentów planistycznych jako instrumentu przyczyniającego się do poprawy ładu przestrzennego gminy oraz ochrony zabytków	DZIAŁANIE 1. Opracowanie i aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, przy uwzględnieniu problematyki ochrony środowiska kulturowego	sukcesywnie
	DZIAŁANIE 2. Ujmowanie w decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego i decyzjach o warunkach zabudowy zapisów o ochronie obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków i włączonych do gminnej ewidencji zabytków	sukcesywnie w miarę wydawania decyzji
CEL OPERACYJNY 2. Monitorowanie stanu zachowania zabytków oraz działania na rzecz jego poprawy	DZIAŁANIE 3.1 Aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków 3.2 Monitorowanie stanu fitosanitarnego Alei Chopina pomnika przyrody położonego	do grudnia 2027 r. sukcesywnie

	wzdłuż drogi powiatowej nr 4131W na odcinku Łazy Zawady składającego się z 762 drzew.	
	DZIAŁANIE 4. Sporządzenie następnej edycji „Programu opieki nad zabytkami”	do grudnia 2027 r.
	DZIAŁANIE 5. Informowanie władz konserwatorskich o zagrożeniu zabytków i ładu przestrzennego w gminie	
	DZIAŁANIE 6. Sporządzenie sprawozdania z realizacji „Programu opieki nad zabytkami”	grudzień 2025 r., grudzień 2027 r.
CEL OPERACYJNY 3. Objęcie ochroną prawną szczególnie wartościowych zabytków	DZIAŁANIE 7. Współpraca przy opracowywaniu wniosków do Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wpisanie najcenniejszych zabytków do rejestru zabytków	sukcesywnie

CEL STRATEGICZNY 2. Działania na rzecz poprawy stanu zachowania obiektów zabytkowych

Cel ten koresponduje z zadaniami gminy określonymi w art. 87 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- 3) *zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;*

4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;

<p>CEL OPERACYJNY 4. Finansowanie działań mających na celu poprawę stanu zachowania i estetyki obiektów zabytkowych</p>	<p>DZIAŁANIE 8. Remonty i renowacje obiektów zabytkowych należących do Gminy oraz dofinansowanie remontów i renowacji obiektów zabytkowych wpisanych do Rejestru Zabytków i włączonych do Gminnej Ewidencji Zabytków oraz miejsc pamięci.</p>	<p>na podstawie uchwały Rady Gminy (dofinansowanie remontów obiektów włączonych do Gminnej Ewidencji Zabytków umożliwia Ustawa z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw, art. 1 pkt. 10) – lista obiektów dofinansowanych znajdzie się w sprawozdaniu z wykonania „Programu opieki nad zabytkami”</p>
	<p>DZIAŁANIE 9. Działania na rzecz poprawy wyglądu i odpowiedniej aranżacji przestrzeni publicznej</p>	<p>do sprawozdania z realizacji niniejszego „Programu...” zostanie załączona lista obiektów i wykonanych prac</p>

CEL STRATEGICZNY 3. Wzmacnianie tożsamości lokalnej i włączenie społeczeństwa gminy w działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego

Cel ten koresponduje z zadaniami gminy określonymi w art. 87 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- 5) *podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;*

<p>CEL OPERACYJNY 5. Zwiększenie wiedzy i świadomości mieszkańców gminy nt. wagi kultywowania tradycji kulturowych regionu</p>	<p>DZIAŁANIE 10. Zaopatrzenie szkół w materiały umożliwiające wprowadzenie do programów szkolnych elementów wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym</p>	<p>kontynuacja</p>
	<p>DZIAŁANIE 11. Działania na rzecz Ośrodka Edukacyjnego Kampinoskiego Parku Narodowego w Kampinosie</p>	<p>sukcesywnie</p>

CEL STRATEGICZNY 4. Działania na rzecz zwiększenia potencjału turystycznego gminy

- 5) *podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;*
- 6) *określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;*
- 7) *podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.*

<p>CEL OPERACYJNY 6. Promocja turystyczna gminy</p>	<p>DZIAŁANIE 12. Opracowanie przewodnika przedstawiającego walory kulturowe i przyrodnicze gminy oraz miejsca związane z historią i wybitnym postaciami historycznymi</p>	<p>do grudnia 2025 r.</p>
	<p>DZIAŁANIE 13. Opublikowanie przewodnika na stronie internetowej gminy</p>	<p>do grudnia 2025 r.</p>
	<p>DZIAŁANIE 14. Opublikowanie przewodnika w wersji papierowej</p>	<p>do grudnia 2027 r.</p>
	<p>DZIAŁANIE 15. Wspieranie wydawnictw dotyczących historii i dziedzictwa kulturowego gminy</p>	<p>sukcesywnie</p>
	<p>DZIAŁANIE 16. Wykorzystanie imprez masowych organizowanych w gminie oraz innych okazji budzących zainteresowanie mediów do promocji dziedzictwa kulturowego gminy</p>	<p>sukcesywnie</p>
<p>CEL OPERACYJNY 7. Działania na rzecz rozwoju bazy i infrastruktury turystycznej</p>	<p>DZIAŁANIE 17. Rozbudowa infrastruktury turystycznej w miejscowościach gminy oraz wzdłuż szlaków turystycznych (w porozumieniu z dyrekcją Kampinoskiego Parku</p>	<p>sukcesywnie</p>

	Narodowego)	
	DZIAŁANIE 18. Wytyczenie i budowa oraz konserwacja szlaków turystycznych pieszych i rowerowych we współpracy ze starostwem powiatowym	sukcesywnie

5.3. MONITORING REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

Zgodnie z Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, wójt/burmistrz/prezydent ma obowiązek sporządzania, co dwa lata sprawozdań z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami i przedstawiania go do akceptacji przez Radę Gminy.

Wyniki osiągnięte przy realizacji Programu Opieki nad Zabytkami powinny być oceniane na podstawie stopnia realizacji działań wyszczególnionych powyżej.

5.4. INSTRUMENTARIUM GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

5.4.1. INSTRUMENTY PRAWNE:

- 1) przepisy ustawowe;
- 2) programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego;
- 3) miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego;
- 4) wynikające z przepisów ustawowych dokumenty wydawane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków;

5.4.2. INSTRUMENTY KOORDYNACJI:

- 8) strategia rozwoju gminy;
- 9) plany rozwoju lokalnego;

- 10) programy rozwoju infrastruktury gminy;
- 11) programy ochrony środowiska przyrodniczego;
- 12) programy prac konserwatorskich;
- 13) studia i analizy, koncepcje;
- 14) plany rewitalizacji;
- 15) umowy i porozumienia;
- 16) kontrakty;
- 17) prowadzenie instytucji, w tym tworzenie podmiotów prawnych;
- 18) współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków;
- 19) współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego;
- 20) współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi;
- 21) współpraca z diecezją w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

5.4.3. INSTRUMENTY FINANSOWE:

- 1) dotacje;
- 2) subwencje;
- 3) dofinansowania;
- 4) nagrody;
- 5) zachęty finansowe;
- 6) zbiórki społeczne;
- 7) programy operacyjne uwzględniające finansowanie z funduszy Wspólnoty Europejskiej.

Ad) 1-3.

Rewitalizacja zabytkowych budynków może zostać dofinansowana z rządowego Programu Inwestycji Strategicznych. Procedurę wystąpienia o środki na te cele w ramach programu Polski Ład określa Uchwała nr 84/2021 Rady Ministrów z dnia 1 lipca 2021 r. w sprawie ustanowienia Rządowego Funduszu Polski Ład: Programu Inwestycji Strategicznych.

Właściciele obiektów zabytkowych mogą pozyskiwać środki z funduszy Programu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Programów Regionalnych, dotacji Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Warszawie, Urzędu

Marszałkowskiego, programów rządowych takich jak np. Program Inwestycji Strategicznych.

Środki na renowację i rewitalizację obiektów zabytkowych można pozyskać również z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego.

I. Środki z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, ul. Krakowskie Przedmieście 15/17, 00-071 Warszawa

Wniosek o udzielenie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może dotyczyć prac planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź przed upływem 3 lat po ich wykonaniu. Z wnioskiem o udzielenie dotacji na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku może wystąpić wnioskodawca, którego działalność nie jest finansowana ze środków publicznych.

W przypadku refundacji, wniosek może być złożony w roku następującym po roku, w trakcie którego zakończono wszystkie prace i roboty, wymienione w pozwoleniu wojewódzkiego konserwatora zabytków. Okres ich wykonania nie może przekroczyć 3 lat. Prace, na które udzielono dotacji, mogą być ponownie dofinansowane, jeżeli zaistnieje potrzeba ich przeprowadzenia po upływie 10 lat od roku udzielenia dotacji.

Dotacja może obejmować nakłady konieczne, planowane do poniesienia lub poniesione na przeprowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub roboty budowlane na: sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich

- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki

- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt 7-15
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej

Dotację mogą osiągnąć:

- do 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru;
- do 100% nakładów, w przypadku:
  - zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej;
  - zabytku wymagającego przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych;
  - zabytku o stanie zachowania wymagającym niezwłocznego podjęcia prac.

Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania w programie MKiDN "Ochrona Zabytków" wynosi 25 000 zł.

Łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź

organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót. Organy uprawnione do udzielania dotacji prowadzą wykazy udzielonych dotacji oraz informują się wzajemnie o udzielonych dotacjach.

Wnioski w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków należy złożyć do:

- 31 marca roku, w którym dotacja ma być udzielona na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku;
- 31 października roku poprzedzającego realizację prac, na dofinansowanie prac, które zostaną przeprowadzone;
- 31 marca roku, w którym dotacja ma być udzielona, na dofinansowanie prac, które zostaną przeprowadzone.

II. Środki od samorządu województwa mazowieckiego

Co roku Zarząd Województwa Mazowieckiego ogłasza nabór wniosków o udzielenie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze województwa mazowieckiego. Wnioski można składać na początku każdego roku. Aby wziąć udział w naborze, należy złożyć wniosek wraz z załącznikami za pośrednictwem generatora wniosków w serwisie Witkac (www.witkac.pl).

III. Środki od samorządu Kampinosu

Podstawą udzielania dotacji musi być odpowiednio skonstruowana uchwała, która powinna zawierać następujące elementy: cel dotacji, kto może ją otrzymać, na jakie prace i roboty może zostać udzielona, jakie wymagania musi spełnić właściciel ubiegający się o dotację na etapie składania wniosku, przyznania dotacji i jej rozliczenia. Uchwała powinna określać termin bądź terminy składania wniosków, wskazywać niezbędne części składowe umowy zawieranej z beneficjentem oraz zawierać inne dokumenty oraz formularze stanowiące załączniki do uchwały, np. regulamin pracy komisji rozpatrującej wnioski, wzory dokumentów: wniosek o udzielenie dotacji, sprawozdanie z wykonania prac.

Powinno się wymagać następujących dokumentów:

- wypełnionego prawidłowo formularza wniosku z niezbędnymi dla urzędu informacjami,
- udokumentowania tytułu prawnego do zabytku,
- kosztorysu inwestorskiego sporządzonego przez uprawnioną osobę,
- pozwolenia konserwatora zabytków na przeprowadzenie prac, które mają być przedmiotem dotacji,
- pozwolenia na budowę (o ile prace wymagają uzyskania takiego pozwolenia) lub potwierdzenia przyjęcia zgłoszenia robót budowlanych,
- pisemnej zgody właściciela (współwłaścicieli) zabytku na przeprowadzenie prac objętych wnioskiem, w przypadku, gdy wnioskodawca jest współwłaścicielem, najemcą, dzierżawcą,
- oświadczenia wnioskodawcy o pokryciu pozostałej części kosztów zadania objętego dotacją lub o zapewnieniu innego źródła finansowania pozostałej kwoty.
- zdjęć obrazujących aktualny stan techniczny zabytku oraz inne pomocne dokumenty np. fragmenty dokumentacji technicznej czy programu konserwatorskiego.

5.4.4. INSTRUMENTY SPOŁECZNE:

- 1) pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego;
- 2) edukacja kulturowa;
- 3) informacja nt. znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju miasta;
- 4) współdziałanie z organizacjami społecznymi;

5.4.5. INSTRUMENTY KONTROLNE:

- 1) monitoring stanu środowiska kulturowego;
- 2) aktualizacja bazy danych geodezji i gospodarki gruntami, infrastruktury technicznej, stanu zagospodarowania przestrzennego miasta, stanów technicznych obiektów zabytkowych, poziomu bezrobocia;

Uzasadnienie

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292) celem Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Kampinos na lata 2024 – 2027 jest wzmocnienie ochrony i opieki nad materialną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków poprzez zahamowanie procesów ich degradacji, a w dalszej kolejności poprawa stanu ich zachowania.

Sporządzenie gminnego programu opieki nad zabytkami wynika z ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. 2024 poz. 609 ze zm.), która włącza do zadań własnych gminy ochronę zabytków i opieką nad zabytkami. Zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wójt gminy sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami, z którego sporządza co 2 lata sprawozdanie.

Sporządzony „Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Kampinos na lata 2024 – 2027” uzyskał pozytywną opinię Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wyrażoną pismem znak: WRD.5120.5.2024.UD z dnia 07.06.2024 r.

Przedłożony do przyjęcia „Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Kampinos na lata 2024 – 2027” w formie uchwały jest konieczny i uzasadniony, wynika bowiem z wymogów obowiązujących aktów prawnych. W oparciu o ten dokument właściciele obiektów wpisanych do rejestru zabytków będą mogli czynić starania w zakresie pozyskiwania środków na odnowę zabytków